

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

มหาวิทยาลัยเป็นสถานการศึกษาระดับอุดมศึกษามีภาระหน้าที่หลัก 4 ประการ คือ การสอนวิชาการและวิชาชีพเพื่อสนองความต้องการกำลังคนของสังคม การวิจัย ค้นคว้าเพื่อความก้าวหน้าทางวิชาการ บริการทางวิชาการแก่สังคม ถ่ายทอดศิลปวัฒนธรรมและปลูกฝังความเป็นพลเมืองดี (วิจิตร ศรีสอาน, 2518 : 11) จากรายงานการสอบคัดเลือกเข้าศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาทั่วประเทศ ปีการศึกษา 2533 ของทบวงมหาวิทยาลัยมีผู้สมัครสอบคัดเลือกเข้าศึกษาในมหาวิทยาลัยและสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ 111,615 คน มหาวิทยาลัยและสถาบันอุดมศึกษาของรัฐรับได้เพียง 20,306 คน คิดเป็นร้อยละ 18.19 จำนวนผู้สมัครสอบที่ไม่สามารถเข้าศึกษาตามความต้องการมีมากถึง 91,309 คน คิดเป็นร้อยละ 81.81 ข้อมูลดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า มหาวิทยาลัยไม่สามารถสนองตอบตามความต้องการของประชาชนได้อย่างทั่วถึง มหาวิทยาลัยปิดตัวไปสามารถรับนักศึกษาได้จำนวนจำกัด แม้ว่าจำนวนนักศึกษาใหม่ที่รับเข้าศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ จะเพิ่มขึ้นทุกปี แต่จำนวนผู้ที่พลาดโอกาสเข้าศึกษาต่อก็มีปริมาณเพิ่มขึ้นเป็นทวีคูณ จะเห็นว่าประชาชนมีความต้องการที่จะเข้าศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาสูงขึ้น แต่โอกาสทางการศึกษาของประชาชนกลับลดน้อยลง ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากจำนวนประชากรของประเทศเพิ่มขึ้น ภาวะเศรษฐกิจ และสังคมมีการเปลี่ยนแปลงความต้องการกำลังคนที่มีความรู้ทางวิชาการวิชาชีพมีมากขึ้น ดังนั้นภาระหน้าที่ของมหาวิทยาลัยในการผลิตกำลังคนระดับสูงจึงนับวันจะมากขึ้น การแก้ปัญหาข้างต้นโดยการจัดตั้งมหาวิทยาลัยเพิ่ม ประสบปัญหาด้านงบประมาณและมหาวิทยาลัยระบบปิดไม่ได้เปิดโอกาสอย่างกว้างขวางแก่คนที่มีข้อจำกัดในแง่ความห่างไกลจากสถานศึกษา คนที่มีภาระหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติประจำและการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยระบบปิดแบบมีชั้นเรียนตามที่เป็นอยู่ทั่วไปจะแยกตัวผู้เรียนออกจากชีวิตการทำงานเพื่อมาเข้าห้องเรียน แม้จะมีการจัดตั้งมหาวิทยาลัยระบบปิดที่เพิ่มขึ้นซึ่งได้กระจายไปตามภูมิภาคต่าง ๆ เพื่อเพิ่มโอกาสทางการศึกษาแก่ประชาชนที่อยู่ในภูมิภาคต่าง ๆ ก็ยังไม่เพียงพอกับจำนวนผู้ต้องการและค่าใช้จ่ายในการจัดการศึกษาก็สูงขึ้นทุกปี

ได้มีการจัดตั้งมหาวิทยาลัย ระบบเปิดเพื่อแก้ปัญหาความต้องการการศึกษาในระดับอุดมศึกษา และสร้างโอกาสทางการศึกษาในระดับอุดมศึกษาแก่ประชาชนคนไทยในอดีต คือ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมืองในปี พ.ศ. 2476 และมหาวิทยาลัยรามคำแหง ในปี พ.ศ. 2514 ซึ่งมหาวิทยาลัยทั้ง 2 แห่ง จัดการศึกษาในระบบเปิดแบบตลาดวิชา (Open-Admission University) แต่ก็ยังมีลักษณะหลายอย่างคล้ายมหาวิทยาลัยแบบปิด ต่อมาได้มีการจัดตั้งมหาวิทยาลัยสุโขทัย-ธรรมมาธิราชซึ่งเป็นมหาวิทยาลัยเปิดที่ใช้ระบบการเรียนการสอนทางไกลขึ้นในปี พ.ศ. 2521

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชใช้ระบบการเรียนการสอนแบบไม่มีชั้นเรียน รับนักศึกษาไม่จำกัดจำนวนโดยไม่มีการสอบคัดเลือก นักศึกษาสามารถเรียนได้ด้วยตนเองจากสื่อประสม ได้แก่ สื่อสิ่งพิมพ์ในรูปเอกสารการสอนและแบบฝึกปฏิบัติที่จะจัดส่งให้ทางไปรษณีย์ ตูรายการวิทยุโทรทัศน์ ฟังรายการวิทยุกระจายเสียง และเข้ารับการสอนเสริม ณ ศูนย์บริการการศึกษาที่อยู่ใกล้ตัวนักศึกษาที่สุด เพื่อให้ นักศึกษาสามารถเรียนได้ด้วยตนเองอย่างมีประสิทธิภาพ มหาวิทยาลัยสุโขทัย-ธรรมมาธิราชจึงมีการจัดระบบสื่อการเรียนการสอน และกำหนดบทบาทของสื่อแต่ละประเภทอย่างชัดเจน ไม่ให้การถ่ายทอดเนื้อหาสาระเป็นไปอย่างซ้ำซ้อน เน้นการใช้สื่อแต่ละประเภท ให้เหมาะสมกับเนื้อหาวิชาให้แต่ละสื่อสนับสนุนซึ่งกันและกันในการที่จะสร้างเสริมการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน ให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ง่ายขึ้น เป็นการใช้สื่อแบบผสมผสาน (วิจิตร ศรีสอาน, 2529 : 5)

ในระบบการสอนทางไกลของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชที่ผู้เรียนต้องศึกษาด้วยตนเองนั้น สื่อการเรียนการสอนเป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญที่สุดเพราะสื่อจะเป็นตัวกลางในการที่จะนำเนื้อหาวิชาความรู้จากผู้สอนไปยังผู้เรียน เพื่อให้สื่อการเรียนการสอนที่ผลิตขึ้นมีคุณภาพและมีประสิทธิภาพในการนำไปใช้ก่อให้เกิดการเรียนรู้แก่ผู้เรียนอย่างแท้จริง มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชได้พิถีพิถันในการผลิตสื่อเป็นอย่างมาก คณะผู้ดำเนินการผลิตสื่อจะประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ฝ่ายคือ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านเนื้อหา ผู้ทรงคุณวุฒิด้านเทคโนโลยีการศึกษา และผู้ทรงคุณวุฒิด้านการวัดและประเมินผลการศึกษา นอกจากคณะกรรมการกลุ่มผลิตชุดวิชาที่ทำหน้าที่ผลิตสื่อการศึกษาประเภทต่าง ๆ ตามที่กำหนดแล้ว ยังมีฝ่ายจัดระบบและวิจัยสื่อการศึกษา สำนักเทคโนโลยีการศึกษาทำหน้าที่ตรวจสอบคุณภาพรายการ ติดตามและควบคุมแผนปฏิบัติงานการผลิตสื่อ ทดสอบประสิทธิภาพเบื้องต้นสื่อทุกประเภท ทดสอบประสิทธิภาพหลังการใช้ และวิจัยเพื่อพัฒนาสื่อการศึกษาประเภทต่าง ๆ

ถ้าพิจารณาค่าใช้จ่ายในแง่การลงทุนผลิตสื่อและการใช้สื่อของมหาวิทยาลัยต่อการรับบริการสื่อประเภทต่าง ๆ ของนักศึกษาจะคุ้มหรือไม่ จากการวิเคราะห์ค่าใช้จ่ายของนักศึกษามหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช โดยเก็บข้อมูลตั้งแต่ปี พ.ศ. 2524-2527 พบว่าค่าใช้จ่ายเฉลี่ยรายหัวต่อปีของนักศึกษาด้านการผลิตเอกสารการสอนเป็นเงิน 1,095.02 บาท การผลิตรายการวิทยุกระจายเสียง 102.04 บาท การผลิตรายการวิทยุโทรทัศน์ 198.32 บาท และการสอนเสริม 186.50 บาท (สุนา สิทธิเลิศประสิทธิ์, เพ็ญศรี ทิพย์สุวรรณกุล และธนชัย มจินดา, 2529 : ก) สำหรับค่าเช่าเวลาออกอากาศรายการวิทยุโทรทัศน์ในปี พ.ศ. 2534 มหาวิทยาลัยได้ออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์ช่อง 9 อ.ส.ม.ท. และทางสถานีโทรทัศน์แห่งประเทศไทยช่อง 11 ของกรมประชาสัมพันธ์ โดยเสียค่าใช้จ่ายตามเวลาที่ออกอากาศคือ ช่อง 9 อ.ส.ม.ท. อัตราชั่วโมงละ 38,000 บาท และช่อง 11 อัตราชั่วโมงละ 25,000 บาท ตามลำดับ (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, กองแผนงาน, หน่วยวิเคราะห์แผนและงบประมาณ, 2533)

แม้มหาวิทยาลัยได้ลงทุนด้านการผลิตสื่อการเรียนการสอนและเสีย ค่าใช้จ่ายในการกระจายสื่อต่าง ๆ เหล่านี้แก่นักศึกษา ผู้เรียน แต่เมื่อพิจารณาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาแต่ละชุดวิชาพบว่าอัตราส่วนของนักศึกษาที่สอบผ่านชุดวิชาต่าง ๆ มีความแปรปรวนสูงมาก เช่น ในภาคการศึกษาที่ 1/2531 ชุดวิชา 60433 ทฤษฎีและนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจ นักศึกษาสอบผ่านเกือบทั้งหมด คือ ร้อยละ 91.51, ชุดวิชา 80203 ปัญหาพัฒนาการทางการเมืองไทย นักศึกษาสอบผ่านระดับปานกลางคือร้อยละ 50.91 แต่บางชุดวิชามีจำนวนนักศึกษาที่สอบผ่านน้อย เช่น ชุดวิชา 70301 พัฒนาการเด็กและการเลี้ยงดู มีนักศึกษาสอบผ่านร้อยละ 4.01 (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, สำนักทะเบียนและวัดผล, ฝ่ายวัดผลการศึกษา, 2532) จากข้อมูลผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษามีอัตราส่วนของจำนวนผู้ที่สอบผ่านแตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัดเจงดังกล่าวมาแล้ว อาจจะมีสาเหตุที่เป็นไปได้หลายประการ ในส่วนที่เกี่ยวกับการผลิตและการใช้สื่อประเภทต่าง ๆ ซึ่งมหาวิทยาลัยเปิดโอกาสให้นักศึกษาใช้ได้อย่างกว้างขวางและเสรีทุกชุดวิชา จึงมีประเด็นคำถามเกิดขึ้นว่าความแตกต่างของผลสัมฤทธิ์ดังกล่าวเป็นผลจากพฤติกรรมการใช้สื่อที่แตกต่างกันหรือไม่

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาพฤติกรรมการใช้สื่อการเรียนการสอนของนักศึกษามหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช โดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัยดังนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ดังนี้

1. เพื่อสำรวจพฤติกรรมการใช้สื่อการเรียนการสอนประเภทต่าง ๆ ของนักศึกษามหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแตกต่างกัน
2. เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมการใช้สื่อการเรียนการสอนประเภทต่าง ๆ ของนักศึกษามหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแตกต่างกัน
3. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณค่าและความเหมาะสมของสื่อการเรียนการสอนประเภทต่าง ๆ ระหว่างกลุ่มที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแตกต่างกัน

ขอบเขตของการวิจัย

1. กลุ่มประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นนักศึกษามหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช สาขาวิชา นิเทศศาสตร์, ศึกษาศาสตร์, วิทยาการจัดการ, นิติศาสตร์, วิทยาศาสตร์สุขภาพ, เศรษฐศาสตร์, คหกรรมศาสตร์, รัฐศาสตร์, และส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ ที่ลงทะเบียนเรียนและเข้าสอบไล่ในภาคการศึกษาที่ 2/2532
2. การวิจัยนี้ ศึกษาเฉพาะพฤติกรรมของนักศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแตกต่างกัน ในด้านการใช้สื่อการเรียนการสอนประเภทเอกสารการสอนแบบฝึกปฏิบัติ วิทยุโทรทัศน์ และวิทยุกระจายเสียง

ตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรที่ศึกษาได้แก่ ข้อมูลส่วนตัวของนักศึกษา พฤติกรรมการใช้เอกสารการสอน-แบบฝึกปฏิบัติ-วิทยุโทรทัศน์-วิทยุกระจายเสียง ความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณค่าทางการศึกษาที่ได้รับจากการใช้สื่อ ความเหมาะสมของสื่อแต่ละประเภทที่ใช้ และการให้บริการเกี่ยวกับสื่อ

ตัวแปรที่ศึกษาเปรียบเทียบพฤติกรรมการใช้สื่อการเรียนการสอนประเภทต่าง ๆ ของนักศึกษามหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแตกต่างกัน

ตัวแปรต้น มีดังนี้

1. พฤติกรรมการใช้เอกสารการสอน ได้แก่ จำนวนหน่วยในการอ่าน เอกสารการสอน จำนวนจบในการอ่านทบทวนเอกสารการสอน
2. พฤติกรรมการใช้แบบฝึกปฏิบัติ ได้แก่ จำนวนหน่วยในการทำการประเมินผลตนเองก่อนเรียน จำนวนหน่วยในการทำการบันทึกสาระสำคัญ จำนวนหน่วยในการทำกิจกรรมท้ายเรื่อง จำนวนหน่วยในการทำการประเมินผลตนเองหลังเรียน จำนวนจบในการอ่านทบทวนกิจกรรมที่กำหนดให้ทำในแบบฝึกปฏิบัติ
3. พฤติกรรมการใช้วิทยุโทรทัศน์ ได้แก่ จำนวนรายการวิทยุโทรทัศน์ที่ดู
4. พฤติกรรมการใช้วิทยุกระจายเสียง ได้แก่ จำนวนรายการวิทยุกระจายเสียงที่ฟัง

ตัวแปรตาม ได้แก่ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษามหาวิทยาลัยสุโขทัย ธรรมศาสตร์ สาขาวิชา นิเทศศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ วิทยาการจัดการ นิติศาสตร์ วิทยาศาสตร์สุขภาพ เศรษฐศาสตร์ คหกรรมศาสตร์ รัฐศาสตร์ และส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ ที่นักศึกษาได้ลงทะเบียนเรียนและเข้าสอบไล่ ในภาคการศึกษาที่ 2/2532

คำถามในการวิจัย

1. นักศึกษามหาวิทยาลัยสุโขทัย ธรรมศาสตร์ ใช้สื่อการเรียนการสอนแต่ละประเภทมากน้อยเพียงใด
2. พฤติกรรมการใช้สื่อการเรียนการสอนแต่ละประเภทของนักศึกษามหาวิทยาลัยสุโขทัย ธรรมศาสตร์ มีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาเพียงใด
3. นักศึกษามหาวิทยาลัยสุโขทัย ธรรมศาสตร์ ที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่างกัน เห็นคุณค่าและความเหมาะสมของสื่อการเรียนการสอนแต่ละประเภทแตกต่างกันเพียงใด

สมมุติฐานในการวิจัย

1. นักศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่างกัน มีพฤติกรรมการใช้สื่อการเรียนการสอนแต่ละประเภทแตกต่างกัน
2. นักศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณค่าและความเหมาะสมของสื่อการเรียนการสอนแต่ละประเภทแตกต่างกัน

ข้อตกลงเบื้องต้น

พฤติกรรมการใช้สื่อการเรียนการสอนในชุดวิชาอื่น ๆ ของนักศึกษามหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช จะไม่มีผลต่อพฤติกรรมการใช้สื่อการเรียนการสอนในชุดวิชาที่ศึกษา

ความจำกัดของการวิจัย

กลุ่มตัวอย่าง ใช้เฉพาะกลุ่มตัวอย่างที่สุ่มจากประชากรในชุดวิชาที่เจาะจงเลือกตามเกณฑ์ของการสอบไล่ในภาคการศึกษาที่ 2/2532 เท่านั้น และการศึกษาครั้งนี้ไม่ได้ควบคุมตัวแปรดังต่อไปนี้

1. สื่อการเรียนการสอนประเภทอื่น คือ การสอนเสริม และเทปเสียง
2. การทำกิจกรรมในแบบฝึกปฏิบัติซ้ำ การดูรายการวิทยุโทรทัศน์และฟังรายการวิทยุกระจายเสียงจากเทปที่อัดไว้ซ้ำ
3. ระยะเวลาที่ใช้ในการศึกษาสื่อแต่ละประเภท
4. อาจมีองค์ประกอบอื่นที่เป็นผลให้นักศึกษามีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแตกต่างกัน เช่น สติปัญญา ความสามารถ ความสนใจ ซึ่งผู้วิจัยไม่ได้ศึกษาครอบคลุมไปถึง

ค่าจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

1. พฤติกรรมการใช้สื่อ หมายถึง การปฏิบัติต่อสื่อการเรียนการสอนประเภทต่าง ๆ ว่าได้กระทำต่อสื่อต่อไปนี้มากน้อยเพียงใด ได้แก่ การอ่านเอกสารการสอน การทำการประเมินผลตนเองก่อนเรียน การบันทึกสาระสำคัญ การทำกิจกรรมท้ายเรื่อง การทำการประเมินผลตนเองหลังเรียน การดูรายการวิทยุ-โทรทัศน์ และการฟังรายการวิทยุกระจายเสียง
2. สื่อการเรียนการสอน หมายถึง ตัวกลางในการส่งสารหรือ ถ่ายทอดความรู้ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน ได้แก่ สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อวิทยุกระจายเสียง และสื่อวิทยุโทรทัศน์
3. นักศึกษา หมายถึง ผู้เรียนในมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
4. ชุดวิชา หมายถึง การรวมเนื้อหาสาระและประสบการณ์ต่าง ๆ ของวิชาที่มีความสัมพันธ์กันเข้าไว้ด้วยกันอย่างมีระบบในรูปของชุดการสอน
5. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง ผลการสอบของนักศึกษาที่ได้จากการสอบไล่ประจำภาคการศึกษาที่ 2/2532 โดยแบ่งเป็น 2 ระดับ ดังนี้

5.1 สอบผ่าน หมายถึง ผู้ที่สอบได้คะแนนระดับ H และ S

5.2 สอบไม่ผ่าน หมายถึง ผู้ที่สอบได้คะแนนระดับ B

6. สาขาวิชา หมายถึง ส่วนราชการของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมา-
ชิราชเทียบเท่าคณะในมหาวิทยาลัยอื่น ซึ่งรับผิดชอบงานด้านวิชาการ ในที่นี้หมายถึง
เฉพาะสาขาวิชาที่จัดการเรียนการสอนในหลักสูตรระดับปริญญาตรี มีจำนวน 9
สาขาวิชา ได้แก่ สาขาวิชานิติศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ วิทยาการจัดการ
นิติศาสตร์ วิทยาศาสตร์สุขภาพ เศรษฐศาสตร์ คหกรรมศาสตร์ รัฐศาสตร์
และส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

1. ได้ข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมการใช้สื่อการเรียนการสอนประเภทต่างๆ
ของนักศึกษามหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาชิราช
2. เป็นแนวทางในการพัฒนาและปรับปรุงการใช้สื่อการเรียนการสอน
ของมหาวิทยาลัยให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น
3. เป็นแนวทางในการศึกษาเปรียบเทียบพฤติกรรมการใช้สื่อการเรียน
การสอนประเภทต่าง ๆ ของนักศึกษามหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาชิราชที่มีผลสัมฤทธิ์
ทางการเรียนแตกต่างกันในชุดวิชาอื่น ๆ ต่อไป

